

Nr 284.

Av herr **Edberg, m. fl.** om befrielse för skolorna från skyldigheten att anordna morgonandakter av konfessionell karaktär.

I förslaget till 1950 års riksdag angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling (prop. nr 70) angavs som en grundläggande princip för undervisningen i ämnet kristendomskunskap, att undervisningen skulle vara objektiv. Sålunda uttalade den dåvarande ecklesiastikministern:

»I undervisningen får läraren icke glömma den hänsyn han är skyldig hemmen. Strävan efter objektivitet bör genomgå all undervisning, men den blir brännande framför allt inom kristendoms- och samhällsundervisningen. Skolans skildring av förhållanden och företeelser måste i sådana sammanhang vara på en gång taktfull och sann.

Jag delar fullkomligt skolkommissionens uppfattning, att kristendomsundervisningen icke blott skall meddela kunskap utan även stämma de unga till allvar och eftertanke. Men man måste ha klart för sig, att blott ett fåtal kunna bli tänkare, som förmå tränga under ytan av dagsdiskussionerna. Vi ha tillträtt ett arv av värderingar och levnadsnormer, som skapats före vår tid och bildar grunden för vårt arbete. Vi måste lämna ett sådant arv även åt våra efterkommande såsom en grund och utgångspunkt för deras insatser.

Det är mycket möjligt att en analys i livsåskådningsfrågorna skulle blotta djupgående principiella motsättningar, vilka under givna betingelser kunde aktualiseras och dela upp vårt folk i stridande läger. Delvis äro dessa motsättningar av den art, att de måste uppmärksammas och belysas i skolan. Men det för skolans arbete väsentliga är dock, huruvida det gemensamma i vår uppfattning av rätt och orätt, gott och ont, sant och osant är tillräckligt att bilda grunden för en kristendomsundervisning, ägnad att tillfredsställa det stora flertalet av vårt folk.»

Departementschefen diskuterade i detta sammanhang också frågan om att medge rätt till befrielse från kristendomsundervisning för barn utan konfession. Gentemot en sådan tanke anförde han betänkligheter av såväl principiell som praktisk natur. Han fortsatte därefter:

»Kravet på objektivitet i undervisningen hålles levande just genom att den är avsedd för barn från skilda läger och icke för en gallrad återstod, som är kvar, sedan vissa meningsriktningar vänt undervisningen ryggen.»

Riksdagen förklarade sig icke ha några erinringar mot de av ecklesiastikministern angivna riktlinjerna. Därmed fastslogs, att undervisningen i kristendomskunskap skulle vara objektiv.

Denna princip kan sägas ha konfirmerats, då riksdagen vid behandlingen av förslaget till religionsfrihetslag m. m. (prop. nr 100/1951) vägrade att biträda regeringens förslag, att sökande till lärartjänst vid allmän skola, som innefattar skyldighet att undervisa i kristendomskunskap, skulle — därest han utträtt ur svenska kyrkan utan att inträda i annat närmare angivet trossamfund — avge en skriftlig förklaring, att han icke omfattade en från evangelisk kristendomsuppfattning stridande åskådning. Som en kompromiss mellan stridande uppfattningar enades riksdagen om en bestämmelse att blivande lärare vid sin avgång från seminarium skulle erinras om förpliktelsen att följa gällande undervisningsplaner i kristendomsämnet. Detta innebär, att lärare äger samma rätt som övriga medborgare (med få, i lagen närmare preciserade undantag) att utträda ur statskyrkan utan att inträda i annat kristet samfund, och att ingenting hindrar en sålunda utträdd lärare från att undervisa i ämnet kristendomskunskap, eftersom undervisningen skall vara objektiv och den konfessionslöse måste anses ha samma möjligheter som andra att till barnen förmedla »det arv av värderingar och levnadsnormer, som skapats före vår tid och bildar grunden för vårt arbete.»

Genom besluten vid 1950 och 1951 års riksdagar har frågan om skolans morgonandakter kommit i ett nytt läge. Skall själva religionsundervisningen vara objektiv, kan icke skolan utan att uppenbart brista i konsekvens i andra sammanhang frånga objektiviteten. Det ligger emellertid i sakens natur att objektiviteten överges i samma stund som läraren skall leda obligatoriska morgonandakter, vid vilka vissa religiösa kulthandlingar förekommer. Sedan religionsfrihetsprincipen fått sitt officiella erkännande också för skolans del kan de obligatoriska morgonandakterna följaktligen inte längre motiveras.

Detta är i första hand en fråga om konsekvens i principerna. Religionsfriheten har två grundelement: ingen skall hindras från att fritt utöva sin religion, ingen skall heller vara skyldig att tillhöra visst trossamfund eller tvingas delta i utövandet av någon viss religion. De vuxna tvingas i konsekvens härmed icke att besöka något trossamfunds gudstjänster. Däremot utgör de obligatoriska morgonandakterna ett tvång för skolornas elever att delta i vissa kulthandlingar. Problemet kan icke lösas genom att göra morgonbönerna frivilliga; man skulle därigenom endast hamna i det dilemma som ecklesiastikministern i proposition nr 70/1950 riktade uppmärksamheten på när det gällde själva kristendomsundervisningen. Dels skulle följderna bli en uppsplätning av barnen i »kristna» och »hedningar» med de vådor detta ur mentalhygieniska synpunkter kan befaras ha. Dels skulle plikten för läraren att förrätta morgonandakt alltfjämt kvarstå.

Det senare har också en praktisk sida. En lärare, som utträtt ur svenska kyrkan utan att inträda i annat kristet samfund, kan icke rätt gärna åläggas

att hålla morgonbön. Speciellt i de mindre skolorna på landsbygden finns emellertid som regel inga andra morgonbönförrättare än lärarna att tillgå. Sådana fall kan alltså tänkas uppstå, där kravet på att morgonandakt skall förrättas av rent praktiska skäl icke kan upprätthållas.

Konsekvenserna såväl av riksdagens tidigare knäsatta princip om undervisningens objektivitet som av 1951 års religionsfrihetslag bjuder sålunda, att skolorna fritages från skyldigheten att anordna morgonandakter. Därför hemställes,

att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla om sådana ändringar i för skolorna gällande undervisningsplaner och författningar, att skolorna fritages från skyldigheten att anordna morgonandakter av konfessionell karaktär.

Stockholm den 27 januari 1953.

Rolf Edberg.

Ossian Sehlstedt.

Frans Severin.

Adolf Wallentheim.